

09

Dođa Buldan İzmir

Bize kendinizi tanıtır mısınız?

Adım Dođa Buldan, 36 yaşındayım, 1977 yılında Berlin’de doğdum. Benden dört yaş büyük bir ablam var. Almanya’da büyüdük. Çalışmak için Almanya’ya göç eden işçi bir ailenin çocuğuyuz. Annem ve babam da göçmenlik kaderini yaşayan ailelerden geliyorlar. Babamın ataları Girit, anneminkiler ise Selanik göçmeni; ama kendileri Türkiye’de doğup büyümüşler. Babamlar önce Kastamonu’ya daha sonra İzmir’e gelmişler. Almanya’ya önce babam göç etmiş işçi olarak. Dünyaca bilinen bir marka Siemens’te çalışmış. Dört ay sonra da annem bir demir-çelik fabrikasında işçi olarak çalışmak için Almanya’ya göç etmiş. Babam uzun müddet Siemens’te çalıştıktan sonra sıkılmış olacak ki orayı bırakıp içkili bir lokal açtı. Onu da birkaç sene işlettikten sonra iflas edip işyerini başkasına devretti. Annem ise otuz yıl demir-çelik fabrikasında çalıştı.

İlkokulu Berlin’de okudum, orada ilkokul 6 yıl sürüyordu. İlkokulu bitirince bana, durumu iyi olan öğrencilerin devam edebileceği „Gymnasium” tavsiyesinde bulunuldu. Ama ailem ile öğretmenimin konuşmaları sonucunda orta derecede başarılı öğrencilerin devam edebileceği „Realschule”de karar kıldık. „Gymnasium” düşleyip „Realschule”ye gitmek bende hayal kırıklığı yarattı. Gerçekten „Realschule”ye gitmem mi gerekiyordu yoksa yabancı olduğum için mi böyle oldu bilmiyorum.

Ailem o yaz, tatile gidiyormuşuz izlenimi yaratarak bizi apar topar Türkiye’ye getirdi. Biz Türkiye’ye tatile geldiğimizi sanıyorken bir de baktık ki bizimle

birlikte bütün eşyalarımız da Türkiye'ye gelmiş. Böylece Almancılığımız başlamış oldu.

Türkiye'ye neden döndünüz?

Türkiye'ye dönüş nedenimiz, babamın bizim Almanlaşmamızı istememesiydi. Onun tabiriyle "Bir gâvur bulup evlenmeyelim." diye orada kalmaya devam etmedik. Ani dönüşümüz beni çok kötü etkiledi. Dönüşte hastalandım, durduk yere bayılıyordum. Sonra doktora gittik, epilepsi başlangıcı teşhisi konuldu. Şu an ben bunu Almanya'dan ani dönüşümüze bağlıyorum. O zamanlar aklıma gelmemişti, düşünmemiştim. İlaç tedavisi gördüm, şimdi iyiyim.

Babam ablamlarla benim Alman vatandaşlığı almamızıda istemedi. Aslında orada doğduğumuz için böyle bir hakkımız vardı, istemedikleri için başvuru yapmadılar. Türkiye'ye dönüş yapacağımızı ailemiz bize söyleseydi – ki biz dönmeyi hiç istemiyorduk - devlete sığınabilirdik. Devlet bizi ailemizin elinden alabilirdi. Kesin dönüşten haberim olmadığı için hiçbir arkadaşım, hiçbir öğretmenimle vedalaşamadım. Ayrıca babam, Türkiye'ye dönerken hepimiz adına tüm haklardan feragat ettiğini belirtmiş ve bunun karşılığında bir miktar para almış. O zamanlar pişman olup geri dönmek için de belli bir süre vardı. O süreyi de kullanmayalım diye babam bütün pasaportları, bütün nüfus cüzdanlarını saklamıştı ve yerini sadece kendisi biliyordu.

Bundan dolayı kendisine hala kızgınım. Geri dönme şansım olsa dönerdim; fakat artık öyle bir şansım yok. Bayağı araştırdım, üçüncü jenerasyonlara af çıkarmışlar; ama beni kapsamıyor. Ablam orada benden daha çok yaşadığından belki onu kapsıyor olabilir ama benim öyle bir şansım yok.

Türkiye'de okurken uyum sorunu yaşadınız mı?

Türkiye'de İzmir-Bornova'da bulunan Yunus Emre Anadolu Lisesi'nde okula başladım. Yunus Emre Anadolu Lisesi o zamanlar Almanya'dan göç eden ailelerin tercih ettiği bir okuldu. Sanıyorum o dönemde Helmut Kohl hükümeti Türklere geri dönüşü teşvik parası veriyordu ve birkaç göçmen işçi

ailecek geri dönmüşlerdi. Bu nedenle okulda arkadaş ve anlaşma sorunumuz pek olmadı.

Liseyi bitirdikten sonra üniversite sınavlarına girdim ve sınavı kazandım. Ama istediğim bölüm olmadığı için kazandığım okula gitmedim. Daha sonra evlendim. Evlendikten sonra eşimin teşvikiyle tekrar dershaneye gittim ve Ege Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazandım. Sınavı kazandığım zaman hamile olduğumu öğrendim ve üniversitede okurken kızımı dünyaya getirdim. Mezun olduktan sonra da kitapçıda, turizm sektöründe ve tezgâhtarlık gibi çeşitli işlerde çalıştım. Geçen sene bizim bölüme öğretmenlik için formasyon açıldığını öğrendim ve formasyon aldım. Öğretmen olmayı düşünmüştüm ama bunun Türkiye şartlarında biraz zor olduğunu gördüm.

Neredeyse bütün arkadaşlarım Almancı. Çünkü Yunus Emre'de okurken de arkadaşlarım Almancıydı, Ege Üniversitesi'nde okurken de. Çünkü o zamanlar Almancadan sınava giriliyordu. Bu nedenle oradakiler de mutlaka Almanya'da yaşamış, bir süre kalmış ya da orada okumuş oluyorlardı. Bir tane Türk, Türkiye'de doğup büyümüş arkadaşım var. Onun dışında hepsi Almancı. Herhalde aynı bakış açısı, aynı kaderi yaşamak bizi bir araya getiriyor.

Eşiniz de Almancı mı?

İlk eşim Almancı idi. Onun ağabeyi ile aynı okula gidiyorduk, Yunus Emre Anadolu Lisesi'ne. Ağabeyi vasıtasıyla ilk eşimle tanıştık. O zamanlar mentalitemizin uyduğunu, anlaştığımızı düşünmüştüm. Devamında ise şiddet nedeniyle evliliğimiz yürümedi. Sonradan öğrendiğime göre onun hayatında o zamanlar başka biri daha varmış.

Sonra ikinci evliliğim yaptım. Ama bu evlilik biraz mahalle baskısı ile gerçekleşen bir evlilik oldu. İkinci evliliğimdiki eşimi de mahalleden tanıyordum, çocukluktan. Onunla annemin evine taşınınca konuşmaya başladık. Annem çok baskı yaptı: "Sen dulsun, herkesle konuşma. Ciddi bir şey varsa gelip istesinler." dedi. Yani apar topar bir evlilik oldu. Geldiler,

istediler, önce yüzük takıldı, nişan, düğün yapıldı. Her şey Türk geleneklerine uygun oldu; ama bu evliliğim de pek iyi gitmiyor.

Ailenizle veya akrabalarınızla ilişkileriniz hangi boyutta sürüyor?

Şimdilik annemle birlikte yaşıyorum, babamla görüşmüyorum. Babamla görüşmeyeli bayağı uzun zaman oldu. Babam önceden çok despottu, hiçbir arkadaşım eve gelemezdi. Karanlık olmadan eve dönmem gerekirdi. Bırakın erkek arkadaşım olmasını, birinin beni aramasına, konuşmasına bile izin vermezdi. Çok katı kuralları vardı, annemle de anlaşamıyorlardı. O zamanlar ablam evliydi, ben değildim. Ama çıktığım biri vardı. Hatta ilişkimiz bayağı ciddileşmişti. Babama bu durumu bir türlü anlatamadım ve sonunda ona açılmayacağımı fark ettim. Zaten annemle babam da sürekli kavga ediyorlardı. Annem, “Baban seni keser, söyleme.” diyordu. Ben de valizimi alıp evden kaçmaya karar verdim. Eşyalarımı toplayıp o zaman birlikte olduğum kişiyle Ankara’ya taşındım. Orada bir sene yaşadktan sonra onunla evlendik. Ondan sonra babamla bir daha hiç konuşmadık. Bana küstü, düğünümde de gelmedi. 4-5 yıl sonra eşim: “Görüş, babanın gönlünü al.” deyince görüşme girişiminde bulundum. Barıştık, konuştuk; ama ilişkimiz baba-kız ilişkisi gibi olamadı. Beni ne aradı ne de sordu. Babamın gerek anneme gerekse bize karşı yaptığı çok büyük hatalar var. Bu yüzden onunla görüşmüyorum.

Akraba ilişkileri dersenez, hiç olmadı. Çünkü akrabalar tarafından Almanya’da doğup büyüdük diye dışlandık. Almancı denilerek kendi sülalemiz tarafından dışlandık. Mesela anneannem, babaannem tarafından hiç sevilmedik. Teyzelerim ile görüşürüz; ama bayramlarda falan aramıyorum. Arada bir hal hatır sormak için onlar annemi aradıklarında telefonda görüşüyoruz. Baba tarafı ile zaten görüşmüyorum.

Almanya’da yaşayan Alman ya da Türk arkadaşlarınız var mı?

Evet var, çoğuyla Facebook üzerinden görüşüyorum. İlk zamanlarda oradaki arkadaşlarımla birbirimize mektup yazardık, kart atardık. O zamanlar daha

güzeldi. Şimdi her şey sanal olduğu için, elde avuçta bir şey tutulmuyor. Alman arkadaşlarımın bana yazdığı mektuplar hâlâ evde duruyor; ama artık internet üzerinden görüşüyoruz. Zaten çok da fazla konuşacak bir şey kalmıyor. Arada insan; ne yapmış, ne etmiş, hayatında neler olmuş, evlenmiş mi, kaç çocuğu var gibi şeyleri merak ediyor, onlara bakılıyor.

Kendinizi bir Alman gibi mi ya da bir Türk gibi mi hissediyorsunuz?

Aslında kendimi ne Türk ne Alman gibi hissediyorum. Ben kendimi vatansız hissediyorum. Vatanı olmayan bir insanım sonuçta. Küçükken, Almanya'da iken kendimi daha çok Alman gibi hissediyordum, öyle görüyordum. Sonra Türkiye'ye gelince "Sen Almancısın, sen şöylesin, sen böylesin." tepkileriyle karşılaştığım için şu an kendimi ne Alman ne de Türk gibi hissediyorum. Yani bunu ben de bilmiyorum.

Her iki kültürü karşılaştırırsanız ortak yönleri ile çatışma alanları için neler söyleyebilirsiniz?

Bizde edebiyat olarak zengin bir kültür var; fakat Alman edebiyatı da çok eski zamanlara dayanır, köklüdür. Aydınlanma Almanlarda 1500'lerde başladığı için ve matbaayı da bulanlarda Almanlar olduğundan edebiyat alanında da oldukça iyiler. Bir kaç tane Nobel ödüllü yazarları var. Bizim yazılı edebiyat geleneğimiz ancak 1923'ten sonra ivme kazanmıştır. Şimdilerde dünya çapında okunabilen yazarlarımız var, halbuki sözlü edebiyatımızın geçmişi daha uzun.

Hep Türk mutfağı çok güzel derler ya, ben Alman mutfağını daha çok seviyorum. En çok oranın yemeklerini özleyorum. Buradaki yemek kültürü daha çok sebzeyle dayalı. Burada değişik halkların mutfaklarından da bize geçen yemekler var. Almanlar protein ağırlıklı besleniyorlar. Türkler ise karbonhidratı fazla tüketiyorlar.

Çatışma alanları... Mesela kurban kesmek bir çatışma alanıdır. Berlin'de "Türkler küvette kurban kesiyorlar." diye haberlere falan çıkmıştı. Ya da Türk aileler kurbanları bahçede canlı canlı kesiyor. Karşı apartmandaki

Alman da gözleri fal taşı gibi açılmış, ne olduğuna bakıyor. Bunlar çatışma alanıdır. Maçlardan sonra sokağa fırlayıp konvoylarla korna çalmak, trafiği tıkamak Almanları rahatsız eder. Hele bir de buradaki silah atmaları görseler sanırım dilleri tutulur.

Çocuk eğitimi de çok farklı. Mesela, Münih'te ben bir Türk çocuğu gördüm, ağlıyordu. Annesi daha çocuğun kendini ifade etmesine fırsat bile vermeden tokadı yapıştırdı. Alman böyle şeyler alışık değil ki, ne yapsın? Mesela orada istediğiniz zaman istediğiniz gibi çıkıp dolaşabilirsiniz, kimse karışmaz, laf atmaz. Ama burası öyle değil. Kimsenin dediklerini ciddiye almadan yaşayamazsınız burada. Türkiye'de 18-19 yaşındayken saçımı kazıtmıştım. Türkiye'de insanlar böyle şeylere çok garip bakıyor. Mesela burada benim piercingli, dövme halimi gören yaşlı kadınlar bana okuyup üflemeğe başlamışlardı. Hatta benim duymadığımı düşünerek kendi aralarında "Bu ne böyle? Satanist midir nedir? Tövbe tövbe!" diye konuşuyorlardı. Buna benzer olayları birçok kez yaşadım. Almanya'da hiç kimse sizin yaşam tarzınıza, giyip kuşanmanıza karışmaz. Burda herkes birbirini kapı deliğinden gözetliyor. Acayip baskıcı bir toplum.

Almanya'daki eğitim ile buradaki eğitimi karşılaştırır mısınız?

Türkiye'deki eğitim biraz daha ağır. Türkiye'de birinci, ikinci sınıftaki çocuğun yaptığı toplama, çıkarma, çarpma işlemini Almanya'da üçüncü, dördüncü sınıf çocukları yapıyor. Buradaki çocuklar öğretim konusunda daha ilerideyken Almanya'da çocuğun gelişim özellikleri ön planda tutuluyor. Almanya'da eğitim verilirken çocuğa daha çok özgüven kazandırmak önemsleniyor, daha sosyal bir çocuk yetiştirmek isteniyor.

Almanya'daki üniversite yaşamı da Türkiye'dekinden farklı. Almanya'ya Erasmus öğrencisi olarak gittiğimde orada öğrencilerin işleyeceği dersleri kendisinin seçtiğini gördüm. Burada ise belli başlı dersler var, onları almak zorundasınız. En fazla 3-4 seçmeli ders var. Ama Almanya'da öğrenciler başka bir alana ait dersi de seçebilirler. Almanya'daki üniversitelerde seçim şansı ve farklı alternatifler var, burada yok.

Öğretmenler arası ilişkilere gelince biz ilkokulda öğretmenlerimizle çok yakın, içli dışlıydık. Ama ben kızımınla öğretmeni arasında çok fazla bir yakınlık, bir samimiyet görmüyorum. Üniversitedeki öğretmenler de çok farklı. Ben burada yüksek lisans da yapmak istedim ama hocalar hep kendi ayak işlerini yaptırıyorlar, altına kendi imzalarını atıyorlar. Almanya'da ise böyle bir şey yok, mümkün değil. Aksine öğretmenler öğrencilere yardımcı oluyor. Ben Almanya'ya gittiğimde bir danışman öğretmenim vardı. Bana "Sen Erasmus öğrencisi olmana rağmen kalmak istersen kal, biz sana gerekli olanakları sağlarız." demişti. Ama ekonomik nedenler yüzünden kalamadım.

Almanya'daki Türklere anadilde eğitim verilmeli mi?

Bence böyle bir şeye gerek yok. Almanya'daki Türkler anadil eğitimini almalılar ama eğitim tümüyle ana dilde olmamalı. Çünkü zaten onlar Almanya'da yaşıyor. Oradaki Türkler kendini çok izole etmişler, hepsi aynı bölgeye toplanmışlar. Mesela, orada 10-15 yıldır yaşamasına rağmen hâlâ Almanca konuşamayan Türkler var. Bence böyle olmamalı. Aynı şekilde bir Alman da buraya yerleşiyorsa, eğer ileriye dönük bir hayat düşünüyorsa Türkçeyi öğrenmelidir.

Çocuğunuzun eğitiminde sizin için önemli olan şeyler nelerdir?

Bence eğitimde en önemli şey sevgidir. Bir çocuğın sevgi ile eğitilmesi, sevmeyi ve insanlara nasıl davranması gerektiğini bilmesi gerekir.

En önemli eğitim de dil eğitimidir. Matematik, fen onlar da önemli dersler; fakat dil bilmek çok daha önemlidir. Bir insan ne kadar çok yabancı dil bilirse o kadar çok kaynak araştırır, bilgi sahibi olur.

Kızıma Almanca öğretmeyi çok istedim. Maalesef birçok şeyi aynı anda yaşadığımız için ona Almanca öğretmeye vaktim olmadı. Dil eğitimi zaten çok emek isteyen bir iş. Bir dili öğrenmek, konuşmak çok da kolay değil.

Kızımı genelde sıkıyorum, bazı konularda serbest bırakıyorum. Kızıma hep şunu anlatmaya çalışırım: "Senin özgürlüğün başkasının özgürlüğünün başladığı yere kadardır." Ben kızıma kendi sorumluluğunu alabileceği bir

özgürlük veriyorum. Olacakları önceden hesaplayıp hata yapmaması gerekiyor.

Almanya ile Türkiye'deki ahlâki anlayışı karşılaştırır mısınız?

Sanki Almanya daha ahlâklı gibi. Çünkü orada bir iş disiplini var, her şey sistematik. Mesela Almanya'da kimsenin hakkı yenmez; ama Türkiye'de hak çok yeniyor. Örneğin ben buraya geldiğimde benim notlarımı kabul etmediler. Rektöre kadar çıkmak zorunda kalmıştım.

Namus deyince Türkler hep iki bacak arasını düşünüyorlar. Fakat bence ahlâk, namus insanın kalbindedir, zihnindedir. Düşünceleri ile vardır. Ahlâk ya da namus bu şekilde değerlendirilmelidir. Türkiye'de bu bakımdan ahlâksızlık her yerde var: çalışma hayatı, günlük yaşam. Aile içinde bile var. Kimse kimsenin iyiliğini istemiyor. Bir de Türkiye'de namus sadece kadınlar için geçerli. Erkek için önemli değil, elinin kiri gibi düşünülüyor. Hâlbuki erkeği yetiştiren de kadın. Beni en çok düşündürerse, tecavüze uğrayan kadınların kendi kardeşlerince, babalarınca hunharca öldürülmeleri. Kadın erkeğin malı gibi görülüyor ve boşanmasına dahi karşı çıkılıyor.

Dinin sizin ve ailenizin üzerindeki etkileri nelerdir?

Dini inançlara çok bağlı bir aile değiliz; ama hepimizin bir inancı var. Benim de kendime göre bir dinim var. Ben böyle yaşıyorum, annem farklı, ablam farklı yaşıyor. Herkes kendi dinini yaşıyor, aileye bir etkisi yok. Sadece annem bazen biraz problem eder. Bundan birkaç sene önce dördüncü dövmemi yaptırdığımda neredeyse kalp krizi geçiriyordu. Ona göre dövme yaptırmak günahdır. Oysa annem kapalı değildir, namazında niyazında da değildir. Ama kendine göre bazı inandığı şeyler vardır. Allah'a, Hz. Muhammed'e inanır. Bazı kuralları vardır: Dövme günahdır, zina günahdır gibi.

Kızıma herhangi bir dinin kurallarını öğretmiyorum. Ona her zaman: "Büyüyeceksin, biraz daha zamanı var. Ama istersen din kavramıyla ilgili araştırmaya şimdiden başlayabilirsin." diyorum. Kendi dinini kendi seçecek.

İstemiyorsa hiçbir dine inanmayabilir. Mesela ablam evrene inanır: quantum, evren vs. Bizim ailede inançlar farklı, din biz de biraz gelenek gibidir. Dini bayramları da kutluyoruz; ama dini bir bayram gibi kutlamıyoruz. Ben Noel'i de, Kurban Bayramı'nı da bir gelenek gibi kutluyorum. Yılbaşı ağacını anlamını bilerek hazırlıyoruz. Kızıma da anlamını açıklıyorum: "Aslında o yılbaşı ağacı değil, ama Türkler yılbaşı ağacı diyor, Türkiye'deyiz. Burada bu şekilde biliniyor." diye. Ya da Kurban Bayramı'nın neden kutlandığını, anlamını açıklıyorum. Tabii ki kızım kuzuların kesilmesine biraz üzülüyor.

Türban ve kadınların örtünmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Türbanı dini bir sembolden çok politik sembol olarak görüyorum. Zaten dışarıdakilere baktığımız zaman da bayanlar türbanlı; fakat makyaj yapmış, altına da dar kotları, topuklu ayakkabıları giymiş, geziyor. "Ben dini açıdan muhafazakârim." diyen insanın başını örtüp yapmadığı şey kalmıyorsa, bence bu örtünme doğru değildir. Günümüzde türban daha çok siyasi ve ekonomik ayrıcalıklar elde etmek için kullanılıyor.

Eskiden yaşlı kadınlar, erkekler tarlada çalışırken eşarp, takke falan takarmış. Ben bir tek onu bilirim, diğeri nereden çıktı birden anlayamadım bile. Dini açıdan düşünmeye çalışsam bile anlamıyorum. Kur'an'da "Örtünün." diye geçiyor. Düşünüyorum da "Tabii ya o zaman Kur'an-ı Kerim çöle inmiş, sıcakmış, insanlar örtünürmüş." diye. Fakat şimdi örtünmenin ne gereği var, örtünecek çağda yaşamıyoruz artık.

Sizce Türkiye Avrupa Birliği'ne girmeli mi?

Bence Türkiye Avrupa Birliği'ne girmemeli. Çünkü bence Türkiye Avrupa Birliği'ne girmeye henüz hazır değil, bir bakıma sömürülüyor. Eğer Avrupa Birliği'ne girerse iyice sömürge olacak.

Örneğin, Avrupa istiyor diye eğitim sistemini değiştirelim gibi bir anlayış var. Tamam, Türkiye bazı konularda değişiklik yapıyor, fakat altyapı yok. Mesela, kıyafet yasası çıkarıldı, çocuklar okula serbest kıyafetle gidiyorlar.

Almanya'da da serbest fakat orada kökten beri böyle gidiyor, sorun olmuyor. Ancak Türkiye'de sorun oluyor. Batılı olmayı kıyafete indirgemedem, bilimde ve felsefe batılı olmayı tercih etmeliyiz. İnsan hakları konusunda, kadın erkek eşitliği konusunda ve en önemlisi hukuk konusunda batılı olmalıyız. Almanya Türkiye'yi zaten almaz, çünkü Almanya'da zamanında g sorunu yaşandı. Avrupa Birliği'ne girersek daha çok g sorunu yaşamaktan korkar. Aslında Almanya'da Őu an nüfus yaşlanıyor; daha çok genç iş gücüne, okumuş insana ihtiyaç var.

Doęa Hanım, bize zaman ayırdığınız için teŐekkür ederiz.